سرآمد اقتصاد

چهارشنبه-۱شهریور ۱۴۰۲-سال هفتم-شماره ۱۷۱۷

سرمقاله

کریدور شرق-غرب ایران و احیای راه ابریشم

فائزه طاهری - کریدور شرق به غرب با احیای جاده قدیمی ابریشم، حمل‌ونقل کالاها را از طریق ایران بین کشورهای آسیایی و اروپایی، امکان‌پذیر می‌کند و درآمد زیادی را نیز وارد کشور خواهد کرد.

موقعیت ژئوپلیتیکی و زیرساخت‌های فعلی ایران به‌طور بالقوه این کشور را به‌عنوان قطب ترانزیتی منطقه‌ای در امتداد کریدور شرق به غرب برای ترانزیت بارهای چین به اروپا تبدیل می‌کند.

مسیر ایرانی کریدور شرق-غرب از مرزهای شمال شرقی ایران به مرزهای خروجی غربی و شمال غربی و بالعکس است. این مسیر برای افزایش ترافیک بار از چین به ترکیه و کشورهای اروپایی و همچنین در جهت معکوس خدمت می‌کند.

در عین حال به گفته سیدمیعاد صالحی -مدیرعامل راه‌آهن- طرح راه‌آهن خواف - هرات موجب اتصال ریلی ایران و افغانستان است. این خط ریلی تکمیل‌کننده مسیری ۲۰۰۰ کیلومتری در کریدور ریلی شرق به غرب جهان از چین، افغانستان و ایران به اروپاست و افغانستان را که کشوری محصور در خشکی و بدون دسترسی به آب‌های آزاد جهان است، به شبکه ریلی ایران و بنادر جنوبی کشورمان متصل کرده و از مسیری امن برای ارتباط با اروپا برخوردار می‌کند.بر اساس توافق همکاری، دو طرف ایران و افغانستان، بر اهمیت احداث کریدور ریلی چین_افغانستان_ایران توافق دارند و پیگیری‌های لازم از سوی دو کشور برای جلب سرمایه‌گذاری و مشارکت کشور چین انجام می‌شود. این خط ریلی برای تجارت ایران و افغانستان راهبردی است و سالانه ظرفیت جابه‌جایی پنج میلیون تن کالا و یک میلیون مسافر را میان دو کشور ایجاد می‌کند.

نقش ایران در راه ابریشم جدید

در عین حال راه زمینی جاده ابریشم از چین و کشورهای جنوب شرقی آسیا شامل اندونزی و ویتنام آغاز می‌شود و با عبور از کشورهای هند، پاکستان، آسیای میانه، ایران و ترکیه در آسیا امتداد و تا کشورهای اروپای شرقی و ایتالیا ادامه می‌یابد. همچنین راه دریایی جاده ابریشم نیز از آسیای جنوب شرقی شروع شده و در ادامه از اقیانوس هند، شرق آفریقا، دریای سرخ، و با عبور از کانال سوئز، دریای مدیترانه تا ایتالیا و اسپانیا ادامه می‌یابد.

کریدور شرق به غرب همان جاده ابریشم قدیمی است که یکی از قدیمی‌ترین شبکه راه‌ها با قدمتی بیش از ۲۰۰۰ سال است که اتصال قاره اروپا و آسیا را از طریق ایران برقرار می‌کند. کریدور شرق به غرب با داشتن شش مسیر مختلف، حمل‌ونقل کالاها را از طریق ایران به کشورهای آسیای میانه، خاور دور، شرق آسیا و آسیای جنوب شرقی، اروپا و آفریقا را امکان‌پذیر می‌کند. در صورت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های نیمه‌تمام و همچنین فراهم آوردن زیرساخت ریلی و جاده‌ای مناسب در کشورهای حوزه آسیای مرکزی و افغانستان طرح ابتکار کمربند-راه می‌تواند از مسیرهای دیگری همچون موارد زیر گذشته و پس از عبور از خاک ایران به سمت اروپا امتداد یابد.

سرمایه‌گذاری در بخش حمل‌ونقل با هدف تبدیل ایران به تقاطع کریدورهای بین‌المللی یکی از ضرورت‌های کشور است. اقدام مهمی که علاوه بر تقویت مزیت‌های ترانزیتی این سرزمین و به تبع آن ایجاد وابستگی میان کشورهای منطقه و جهان به ایران، ایجاد اشتغال در میان نیروهای انسانی داخلی، ترویج فرهنگ ایرانی و نمایش امنیت کشور به جهانیان، درآمد بسیار زیادی را نیز وارد کشور خواهد کرد.

بررسی چالش‌های شکل‌گیری و فرصت‌های پیش‌روی سازمان توسعه سواحل مَکُران در نشست تخصصی

بخش اول

اما و اگرهای تشکیل سازمان توسعه سواحل مَکُران

سرآمد **گروه اقتصاد دریاپایه** - چالش‌های شکل‌گیری و فرصت‌های پیش‌رو، در محل خانه اندیشه‌ورزان مورد بررسی قرار گرفت.

محدوده منطقه مَکُران در سواحل دریای عمان و در آستانه و دهانه اقیانوس هند عموماً به جهت موقعیت ژئواستراتژیک و ژئوپلیتیک و از جهت نظامی و ظرفیت اقتصاد دریامحور اهمیت بسیاری دارد و امروزه و شاید در آینده بیشتر محل رقابت قدرت‌های بزرگ دنیا یعنی آمریکا و چین باشد.

به گزارش اقتصادسرآمد، سید محمود حسینی، استاندار اسبق سیستان و بلوچستان در نشست تخصصی سازمان توسعه مَکُران، با بیان این‌که تمرکز رقابت ۲ قدرت آمریکا و چین برای تصاحب مقام اول اقتصادی و نظامی دنیا در این منطقه است، ادامه داد: طرح یک کمربند، یک جاده و بندرگاه‌هایی که چین در پاکستان آغاز کرده و جاده‌هایی که تا پاکستان رسیده و نیز قرار گرفتن سواحل مکران در محور شمال و جنوب اهمیت منطقه را دو چندان کرده است، البته این منطقه از نظر اقلیم و پتانسیل‌های بالفعل نشده هم حائز اهمیت است.

بر اساس گزارش مهر؛ استاندار اسبق سیستان و بلوچستان، با انتقاد از این‌که زیرساخت‌های توسعه‌ای از قبیل راه، آب، گاز و انرژی در این منطقه در پایین‌ترین وضعیت قرار دارد، ادامه داد: سواحل مکران هم از جهت محور جنوب و شمال و هم از جهت محور شرق به غرب راه مناسب و راه‌آهن ندارد. هم‌چنین شاخص‌های توسعه انسانی از جمله سواد، سلامت یا به‌عبارتی شاخص امید به زندگی و رفاه یا درآمد سرانه در دو استان هرمزگان و سیستان و بلوچستان مطلوبی نیست.

حسینی، با این توضیح که درآمد سرانه تهرانی‌ها پنج برابر درآمد سرانه مردم سیستان و بلوچستان است، افزود: بر اساس آمارهای وزارت دفاع، شاخص امید به زندگی مردان در سیستان و بلوچستان ۸ تا ۱۰ سال و زنان آن‌ها ۶ سال از میانگین کشوری پائین‌تر است.

وی، کمبود نیروی انسانی ماهر را از دیگر مشکلات این مناطق برشمرد و افزود: تعارض منافع اقتصاد محلی و ملی از دیگر مشکلات این منطقه است، بدین معنا که در مناطقی چون خوزستان، بوشهر با تجربه صنایع نفت در خوزستان و صنایع گاز در بوشهر یعنی عسلویه، کنگان و نخل تقی مردم به نسبتی که از اقتصاد ملی بهره‌مند می‌شود، خودشان از مزایای آن استفاده نمی‌کنند که این تعارض منافع است. چرا در چنین مکان‌هایی زمین و اجاره خانه‌ها گران می‌شود، اما رفاه به آن معنی اتفاق نمی‌افتد؟، ضمن این‌که مشکل اشتغال و آموزش مردم منطقه هم برطرف نمی‌شود.

استاندار اسبق سیستان و بلوچستان، با اشاره به وجود تفاوت قومی مذهبی در این منطقه گفت: این‌ها بر اثر نبود توجه و یا سیاست‌های غلط، به شکاف‌های قومی و مذهبی تبدیل و در نتیجه به کاهش اعتماد بین دولت و مردم و رضایت‌مندی‌ها منجر شده است، این در حالی است که هیچ توسعه‌ای بدون رضایت مردم بومی و بدون همکاری مردم محلی اتفاق نمی‌افتد.

> با این وضعیت موجود، سازمان توسعه مکران کار چندانی نمی‌تواند انجام دهد، از این‌رو ناگزیر از تمرکز بر جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی هستیم که در اساسنامه هم بر آن تأکید شده است، همین مسأله، توسعه منطقه را از حالت درون‌زا به برون‌زا تبدیل می‌کند.

نظریه روشن توسعه منطقه‌ای برای سواحل مکران، در کشور وجود ندارد

حسینی، با انتقاد از نبود یک نظریه روشن توسعه منطقه‌ای برای سواحل مَکُران، در ادامه تصریح کرد: ما فهم مشترکی از توسعه در مردم، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نداریم.

وی، در پاسخ به این پرسش که آیا در ذیل سازمان توسعه مکران این تفکر وجود دارد؟، افزود: در حالی که ما هم‌چنان بر روی مفاهیم توسعه عمرانی و اقتصادی توقف کرده‌ایم دنیا دائماً تعاریف توسعه را اصلاح و تغییر داده است. توسعه به مثابه آزادی، برابری و توانمندسازی حکومت دیده شده است، از نظر من یک تعریف جامع از توسعه به معنای یک تحول کیفی در همه ابعاد زندگی مردم اعم از اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به‌همراه توازن بین حکومت و جامعه است.

استاندار اسبق سیستان و بلوچستان، در پاسخ به این پرسش که آیا بر اساس ماده ۲۵ اساسنامه تشکیل سازمان توسعه مکران مشکلی از این منطقه حل خواهد کرد؟، افزود: هیئت وزیران در ۱۷ خرداد ۱۴۰۲ اساسنامه سازمان توسعه سواحل مکران را تصویب کرد و در تاریخ ۱۱ تیر ۱۴۰۲ در قالب لایحه برای بررسی به مجلس فرستاد. بر این اساس اراده مجلس بر تشکیل سازمان است تا ستاد.حسینی، ادامه داد: اگر چنین است و مجلس هم تغییر اساسی در این مسیر ایجاد نکند ما باید بیشتر به چالش‌ها و الزامات تحقق سازمان فکر کنیم این‌که اگر در ابتدا ستاد در این دو استان تشکیل می‌شد و نمایندگی می‌داشت تا بتواند از ظرفیت‌ها استفاده و جهت‌دهی کند، همین بازه زمانی می‌توانست یک دوره انتقالی برای ایجاد سازمان باشد.

مسأله حکمرانی از موضوعات کلیدی در تشکیل سازمان توسعه مکران است

وی، مسأله حکمرانی را موضوع کلیدی در این‌باره (تشکیل سازمان توسعه مکران) برشمرد و افزود: قابلیت دولت، تنظیم‌گری و نظارت دولت از مؤلفه‌های این حکمرانی است، مهار فساد سیستمی و مناسبات با نظام جهانی در نظام حکمرانی اهمیت بسیار دارد.

استاندار اسبق سیستان و بلوچستان، با بیان این‌که ما هم‌اکنون در شرایط ستیز با نظام جهانی هستیم، گفت: بحث ساختار و سازمان این مجموعه موضوع دومی است که باید به آن اهمیت داده شود. هم‌اکنون مقاومت گسترده‌ای از طرف سازمان‌های اجرایی منطقه و کشور در مقابل تشکیل یک سازمان توسعه منطقه‌ای وجود دارد. برای این موضوعات باید تمهیدات ویژه‌ای اندیشیده شود. هم‌چنین نباید مقاومت و ظنی که مردم نسبت به این طرح و طرح‌های توسعه‌ای دارند را دست کم گرفت، مردم شناختی از طرح توسعه مکران ندارند تنها شنیده‌اند که قرار است ۵میلیون نفر جمعیت از نقاط دیگر کشور به این منطقه بیایند.

حسینی، با بیان این‌که طرح‌های توسعه‌ای در مناطق عسلویه و خوزستان در تکمیل زیرساخت‌ها، جذب سرمایه و توسعه اجتماع‌محور تعریف شده بود، گفت: ما در خصوص توسعه اجتماع‌محور که بعد درون‌زای توسعه است در سواحل مکران تجربه و مهارت کافی نداریم. باید بر مردم بومی و ظرفیت‌های منطقه متکی باشد خصوصاً این‌که اکثریت جمعیت این منطقه روستایی است و توسعه روستایی باید یکی از ارکان توسعه اجتماع‌محور باشد، اما واقعیت این است ما الگویی برای این توسعه اجتماع‌محور حتی توسعه روستایی نداریم.

ناگزیر از تمرکز بر جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی در سواحل مَکران هستیم

وی، با بیان این‌که در تکمیل زیرساخت‌ها هم منابع مکفی نداریم و بسیاری از زیرساخت‌ها هم ناقص هستند، افزود: پس به‌نظر می‌رسد با این وضعیت موجود، سازمان توسعه مکران کار چندانی نمی‌تواند انجام دهد، از این‌رو ناگزیر از تمرکز بر جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی هستیم که در اساسنامه هم بر آن تأکید شده است، همین مسأله، توسعه منطقه را از حالت درون‌زا به برون‌زا تبدیل می‌کند.

استاندار اسبق سیستان و بلوچستان، با بیان این‌که این امر سبب فاصله گرفتن مردم و فراهم شدن زمینه سواستفاده خصوصاً در امور اراضی یا استخدامی می‌شود، گفت: البته هیچ‌کدام نمی‌تواند دلیلی بر اجرا نشدن تشکیل سازمان باشد اما باید همه جوانب به‌خوبی دیده شود.

حسینی، با تأکید بر ضرورت استفاده از تجارب گذشته اعم از داخلی و خارجی، افزود: نمی‌توان بدون کمک گرفتن از مردم و استفاده از مشاورین، سند و نقشه، کاری را پیش برد. بکر بودن منطقه از مزایا و امتیاز آن است اگر این ویژگی از دست برود فرصت‌های بعدی هم از دست خواهند رفت.

وی، در پاسخ به این پرسش که آیا همراه نبودن مردم منطقه برای توسعه مکران به شکست آن منتهی می‌شود؟ گفت: از هم‌اکنون نمی‌توان اظهار نظری کرد.

استاندار اسبق سیستان و بلوچستان، در پاسخ به پیشنهاد افزایش تقسیمات کشوری و این‌که استان‌های کوچک‌تر ظرفیت‌های بهتری را برای رسیدگی به مناطق دور دست‌تر فراهم می‌کند، افزود: باید در ابتدا از این‌که در مسئولان کشوری احساس ضرورت برای توسعه مکران ایجاد شده را تشکر کرد. پیش از این صرفاً به بعد موقعیتی و نظامی منطقه توجه می‌شد از این‌رو در مرحله نخست منطقه به ارتش و نیروی دریایی واگذار شد چون در تقسیم کار، نیروی دریایی ارتش برای منطقه مکران مأموریت اصلی فعالیت‌های نظامی و دریایی دارد و در بخش خلیج‌فارس نیروی دریایی سپاه حضور داشت. اما هم‌اکنون چنین نیست و فراتر از آن شکل گرفته است.

حسینی، با اعتقاد به این‌که برخی چالش‌ها از قبیل همراه نبودن مردم را می‌توان با فرهنگ‌سازی برطرف کرد، در ادامه تصریح کرد: اما در خصوص تقسیمات کشوری مشکل وجود بار امنیتی و سیاسی آن است. تشکیل سازمان می‌تواند راه‌حل خوبی باشد به شرط آن‌که بسیاری از موانع و سیاست‌ها اصلاح شود.

توسعه ایران از توسعه مَکُران می‌گذرد

وی، با تأکید بر ضرورت تغییر استراتژی‌ها، در ادامه خاطرنشان کرد: ما معتقدیم توسعه ایران از توسعه مکران می‌گذرد، وقت آن رسیده است که ایران توسعه خود را از مناطق مرزی و استراتژیک آغاز کند تنها از همین منطقه به دریای آزاد و اقیانوس وصل هستیم اگر اقتصاد دریامحور را خواستار هستند و می‌خواهند در این اقتصاد، دریا جایگزین نفت باشد پس باید نگاه خود را تغییر دهیم.

در ادامه این نشست، کیومرث اشتریان، عضو هیئت علمی سیاست‌گذاری عمومی دانشگاه تهران، سواحل مکران را از حیث محور اساسی و استراتژی توسعه ملی ایران حائز اهمیت برشمرد و افزود: اگر استراتژی توسعه تبیین شود، یعنی باید چشم‌انداز روشنی از توسعه داشته باشیم. نظریه توسعه در ایران بدون توجه به محوریت مکران بی‌معنی خواهد بود بنابراین اهمیت منطقه مکران از حیث محور بودن برای نظریه توسعه ملی و توسعه آینده کشور اهمیت اساسی دارد.

وی، با اعتقاد به این‌که سرمایه یا همان نیروی انسانی به‌عنوان مهم‌ترین ارکان توسعه محسوب می‌شود، در ادامه خاطرنشان کرد: در این‌باره در آن منطقه با ۳ مشکل مواجه هستیم یکی وجود جمعیت‌های بومی که مهارت‌های لازم توسعه را ندارند، دوم در بحث سرمایه انسانی در ارتباط با بخش خصوصی است، این منطقه جذابیت چندانی برای بخش خصوصی نداشته است و از این‌رو غیر از سوداگری و خرید و فروش که همه جا یک ظرفیت برای ثروت‌اندوزی است چیز دیگری وجود نداشته است. رکن سوم توسعه‌نیافتگی مدیریت دولتی است. پس اگر بخواهیم مشکل سرمایه انسانی را جمع‌بندی کنیم به‌عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه به این سه بعد برمی‌خوریم که باید در برنامه و سیاست‌ها به آن توجه شود.

تأکید بر وجود مشکل حکمرانی در موضوع اولویت‌بندی مسائل توسعه مَکران

عضو هیئت علمی سیاست‌گذاری عمومی دانشگاه تهران، ادامه داد: برای اولویت‌بندی مسائل توسعه مکران که بخشی مربوط به صورت‌بندی مسائل توسعه کشور است نخستین موضوع وجود مشکل حکمرانی در توسعه سواحل مَکران است.اشتریان، مشکل حکمرانی را نه در موضوعات پروژه‌ای بلکه در نحوه اداره برشمرد و افزود: از قانون و اساسنامه موجود کاملاً مشخص است که ما هم‌چنان در این‌باره سرگردان هستیم، آشفتگی در دولت پیشین و فعلی در تمهیدات حقوقی کاملاً وجود دارد، پس در موضوع حکمرانی باید به این توجه داشت که اداره این منطقه چگونه باید انجام شود؟

وی، با تأکید بر این‌که اختیارات، سازماندهی و سازماندهی متکثر از منطقه آزاد چابهار تا وجود دو استانداری و گروه‌های مختلف درون حاکمیت از نظامیان تا دستگاه‌های مختلف اجرایی در منطقه قدرت منفی ایجاد کرده است، گفت: ما برای ایجاد سازمان توسعه یک قدرت مثبت و یک قدرت منفی در حوزه سواحل مکران با میزان بیشتری داریم که این مشکل حکمرانی را رقم می‌زند.عضو هیئت علمی سیاست‌گذاری عمومی دانشگاه تهران، با بیان این‌که در ذیل مقوله حکمرانی، مسأله حکمرانی شرکتی هم مطرح است، در ادامه توضیح داد: اگر فردی بخواهد کاری را در این منطقه راه‌اندازی کند، یعنی ضوابط و مقررات اداره را وارد کند با مشکل جدی انباشت نیروی انسانی ناکارآمد، دخالت‌ها و کشمکش‌های نیروهای دستگاه‌های مختلف مواجه می‌شود، به‌عبارتی برای اداره حکمرانی، اداره سیاسی حکومتی و دوم اداره شرکتی آنجا دو معضل اصلی است.

بدون شرح...

فریبا عزیزی - اقتصاد سرآمد

مراسم نوروز صیاد در «قشم»

قاب دوربین

عکس: رضا فتحی مقدم